

СТРАТЕГИЈА СПОЉНЕ ПОЛИТИКЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

Република Србија своју спољну политику дефинише и спроводи у складу са општепризнатим начелима, правилима и обичајима међународног права. То подразумева да су општеприхваћена правила међународног права један од приоритета спољне политике, као и да су потврђени међународни уговори саставни део правног поретка Републике Србије. Поред наведеног, мирно и споразумно решавање сукоба, принцип неповредивости међународно признатих граница и јачање билатералних и мултилатералних односа су основе на којима се заснива спољна политике Републике Србије.

Република Србија је балканска, централноевропска и подунавска земља. У својој спољној политици, Република Србија је због комплексног историјског, политичког, етничког и религијског наслеђа највише упућена на унапређивање односа за државама Југоисточне Европе, поготово са државама на простору некадашње Југославије.

Стремећи да буде стабилна и демократска земља, Република Србија ће се залагати за чланство у Европској унији, али и за друге савремене интеграције засноване на европским вредностима.

Европска унија је најважнији и најпогоднији оквир за развој демократије, економски напредак, владавину права и за изградњу Републике Србије као савремене европске државе и равноправног учесника и партнера у најуспешнијем мировном и економском пројекту у историји европског континента. Истовремено, Европска унија је катализатор и гарант стабилности у региону Западног Балкана.

Пријемом у Европску унију Република Србија би постала актер и субјект европске политике, што би довело до суштинске промене у односу на протеклу деценију када је била предмет или пасивни актер европске и глобалне политике. Из реактивне Република Србија би тако прешла у проактивну фазу, како унутрашње тако и спољне политике. Ефекти придруживања би били вишеструки, поготово јер Европска унија, већ сада представља непосредно политичко и економско окружење Републике Србије. Са Унијом Република

Србија дели прокламоване вредности мира, демократије, слободе, владавине права, људских и мањинских права, једнакости и солидарности.

Истовремено, Република Србија ће тежити и успостављању што бољих односа са Сједињеним Америчким Државама, Руском Федерацијом и Народном Републиком Кином, као и другим значајним актерима светске политике.

Спољнополитички циљеви Србије не могу бити остварени без њене свеукупне модернизације и интеграције у окружење и савремене међународне политичке и економске токове. То подразумева јачање демократије, економски и културни развој, владавину права, складне међуетничке и међуконфесионалне односе.

Потписивањем Споразума о стабилизацији и придруживању са Европском унијом 28. априла 2008. године, без обзира на чињеницу да је његова примена за сада одложена, за Републику Србију доноси и нови оквир за дефинисање њене спољне политике. Ово се односи како за формулисање спољне политике, тако и за њену примену. Практично, повећавају се очекивања, али се повећава и одговорност у креирању и спровођењу спољне политике.

У формулисању спољне политике узимаће се у обзир европске вредности, интереси и циљеви, односно Критеријуми из Копенгагена. Паралелно, започиње и већа повезаност спољнополитичких активности Србије са дугорочним приоритетима Европске уније у стратешком смислу, али и у области заједничких активности и заједничких ставова.

Приоритети спољне политике Републике Србије

Полазећи од унутрашњих реформи и трансформације друштвеног и политичког система, циљ спољне политике би требала да буде да Републику Србију учини прихватљивим, пожељним и атрактивним партнером у свим областима међународних односа. Ово је поготово неопходно ради нужног економског развоја и изласка из периода стагнације услед рата, санкција, политичке и економске изолације што је било обележје положаја Србије на крају XX века. Последице тог деценијског застоја Србије још нису до краја отклоњене. То се умногоме одражава и на слику о Србији у свету која је још увек делом неповољна и далеко од потребног нивоа.

Република Србија само интегрисана у савремене политичке, економске и безбедносне оквире може бити атрактиван и пожељан партнер, али и држава која привлачи и у коју се враћају транзитни, пословни и људски токови на простору Балкана.

Узимајући у обзир географски положај Републике Србије, она ће бити дугорочно опредељења за успостављање добросуседских односа и развијање регионалне сарадње у Југоисточној Европи. Поготово јер је Србија у категорији држава без излаза на море, што је отежавајућа околност у економском и развојном смислу. Додатно, Србија има осам суседних држава што изискује балансиран,

садржајан и динамичан дијалог, као и надасве вишеслојну сарадњу са суседима. Повољна околност је то што сви суседи деле исти спољнополитички циљ — интеграцију у Европску унију и јачање сарадње са водећим актерима светске политике.

Република Србија, као матична држава српског народа, ће у потпуности подржавати своје сународнике у другим државама у региону, као и у дијаспори. Поред тога, Република Србија ће тежити и очувању територијалног интегритета и суверенитета на територији Аутономне Покрајине Косова и Метохије.

Интензивирање међународних економских односа, у изазовним условима глобализације светских привредних и финансијских токова један је од приоритета спољне политике Србије. Што скорије чланство у Светској трговинској организацији, као и приступање Уговору о енергетској повељи и другим глобалним и регионалним економским, финансијским организацијама подстиче интерес за развој економске сарадње са Републиком Србијом и засигурно позитивно утиче на њен економски развој.

Сви наведени спољнополитички циљеви су повезани и међусобно се допуњују и стварају могућности за очување и остваривање националних интереса Републике Србије. Њихову реализацију поспешује јачање демократских процеса унутар Републике Србије, али уједно и отежава глобална економска и финансијска криза.

Полазећи од већ наведеног приоритета спољне политике Републике Србије су:

- чланство у Европској унији,
- интензивирање билатералних и мултилатералних односа са државама региона,
- заштита територијалног интегритета и суверенитета Републике Србије у контексту регулисања статуса Аутономне Покрајине Косово и Метохија,
- унапређење права припадника српског народа у државама региона и у дијаспори,
- одређивање односа Републике Србије према постојећим војним савезима и интеграцијама у области безбедности,
- уравнотеживање односа према водећим државама света (Сједињене Америчке Државе, Руска Федерација, НР Кина),
- оснажење билатералних односа са водећим државама појединих светских субрегиона и ефикасније позиционирање Републике Србије у раду међународних организација и
- јачање економске сарадње и учешћа земље у глобалним и регионалним финансијским институцијама и организацијама.

Савремени свет и међународно окружење Републике Србије

Две основне димензије промена у савременом, постхладноратовском свету су редистрибуција моћи на глобалном нивоу и настајање мултиполарног међународног система, што је праћено повећањем међузависности актера на

глобалној, али и на регионалним сценама. Изазов свих националних спољних политика, укључујући и српску, је да постави праве приоритете и да кроз динамички приступ пружи свој допринос миру, стабилности и напретку светске заједнице. Предуслов за то је реално сагледавање основних детерминанти и трендова развоја у међународним пословима.

На сцени је почетком XXI века процес трансформације од униполарног ка мултиполарном распореду моћи. Као и сваки процес, он је неравномеран и подложен вишеструким утицајима и ризицима. Пораст међузависности је присутан у низу области — од безбедности и политике, до економије и екологије.

Свет на почетку XXI века одликују:

- ширење и јачање процеса глобализације што повећава значај међународне сарадње, како државних тако и недржавних актера. У порасту је међузависност, на три кључне теме: питањима економског раста, енергетске безбедности и еколошке одрживости;

- тенденција измештања кључних политичких и економских процеса са европског и трансатлантског простора на шири регион Пацифика, Азије и Евроазије;

- повећање надметања за приступ и контролу над природним ресурсима, у условима негативних климатских промена што представља један од потенцијално највећих изазова за светски мир и безбедност у овом веку;

- нарастање економске моћи Народне Републике Кине, Индије и Бразила, консолидација међународног положаја Русије;

- пролиферација нуклеарног наоружања, нови глобални тероризам, организовани криминал, трговина људима и дрогом, али и повећање ризика од глобалних пандемија, представљају неке од претњи за глобални поредак на чије присуство треба дугорочно рачунати;

- пораст значаја енергената (нафта, гас и уранијум) у односима међу државама што енергетску безбедност поставља на врх приоритета када се ради о националној безбедности;

- отварање расправе о реформама глобалних политичких (УН) и економских институција (Међународни монетарни фонд, Светска банка, Светска трговинска организација, итд.) и њиховог усклађивања са променама и трендовима развоја у свету;

- појачана улога државе услед слабости и неефикасности међународних организација и истовремено јачање утицаја недржавних актера. Ово је у условима глобалне економске и финансијске кризе без преседана у новијој светској историји;

- за спољну политику и међународни положај Србије од великог значаја су различити погледи на будућност Европске уније унутар ове организације, али и расправе о будућој улози Северноатлантског савеза (НАТО), као и Организације за европску безбедност и сарадњу (ОЕБС).

Динамика наведених промена истовремено усложњава све аспекте безбедности који одређују економску и друштвену политику, као и безбедносну

конфигурацију светске заједнице. Последице ових промена прошириле су безбедност из искључиво војне сфере на друге области, првенствено у економску, енергетску, социјалну и еколошку. Листа безбедносних изазова, ризика и претњи је проширена, као и њихова природа, садржај, појавни облици и дometri.

Карактер изазова, ризика и претњи захтева шире ангажовање и сарадњу свих структура на нивоу појединачне државе и свих држава и других међународних субјеката на глобалном нивоу. Јасно је да постојећи традиционални системи и концепти безбедности и одбране не пружају ефикасне резултате. Неопходна је зато интероперабилност политичких, дипломатских, војних, цивилних, економских, развојних и других мера, институционализованих и неинституционализованих актера. Безбедност се, дакле, не може више традиционално процењивати само на основу величине војске и расположивог оружја.

Погодности за умножавање безбедносних ризика на глобалном нивоу су, пре свега, велике разлике у степену економског и културног развоја, чија су последица сиромаштво и беда знатног дела становништва, што условљава настанак негативних демографских и психосоцијалних појава. Регионални и локални сукоби, етнички и верски екстремизам, тероризам, сукобљавања око територија, побуне илегалних оружаних група, организовани криминал, нефункционалне државе, пролиферација оружја за масовно уништење и илегалне миграције, природне и индустријске катастрофе, сиромаштво, пандемије, као и све израженији дефицит енергетских ресурса угрожавају стабилност појединих земаља и читавих региона, а такође и глобалну безбедност.

Питање енергетске зависности и безбедности се налази у врху спољнополитичких приоритета свих држава света. Србија енергетски највише зависи од нафте и природног гаса из увоза, јер потражња ових енергената вишеструко превазилази домаће капацитете. Приступањем Уговору о оснивању Енергетске заједнице Југоисточне Европе Република Србија је на путу секторске интеграције у унутрашње енергетско тржиште Европске уније, што потенцијално јача њену енергетску безбедност, на институционалном као и на нивоу снабдевања и солидарности у случају криза. Чињеница да се припрема конституисање Транспортне заједнице у региону, такође на правцу секторског интегрисања региона у ЕУ, указује на растући значај енергије и транспорта у остваривању првог приоритета, приближавању Србије Унији.

Република Србија у савременом свету

Република Србија је чланица Уједињених нација, Савета Европе, ОЕБС-а и других значајних међународних организација, као и НАТО програма Партнерство за мир. Истовремено, Србија води преговоре и о приступању Светској трговинској организацији. Такође, Република Србија је потписала

Споразум о стабилизацији и придруживању са Европском унијом. У економском погледу Република Србија је на самом почетку више развојне фазе у којој своју међународну конкурентност остварује не само јефтиним инпутима, већ и појачаном ефикасношћу употребе људских, материјалних и природно-локацијских фактора.

Република Србија се суочава и са преласком из прве генерације реформи (обезбеђење трајне макроекономске стабилности, унутрашње и спољноекономске либерализације и спровођење свеопште приватизације) у другу (изградња институционалног оквира за ефикасно функционисање тржишних институција, правосуђа и јавне управе на свим нивоима).

У смислу привредног развоја државни приоритети који то највише подстичу су унапређење људског капитала (привреда заснована на знању), ефикасно функционисање тржишта роба, услуга рада и капитала и знања, повећање технолошке оспособљености привреде и много већи нагласак на величину и отвореност тржишта.

Формирањем аранжмана ЦЕФТА 2006. повећан је и онако значајан обим размене међу државама Југоисточне Европе и Западног Балкана. Истовремено, то је створило могућност да се повећа и обим страних инвестиција и створи повољнија инвестициона клима у Републици Србији. Значајан чинилац развоја Републике Србије представљају и европски коридори VII и X, али и даљње јачање путне и железничке инфраструктурне мреже.

Стратешки циљеви спољне политике Републике Србије

а) Србија и Европска унија

Примарни циљ Републике Србије је пуноправно чланство у Европској унији. Србију и Унију повезује заједнички геостратешки, геополитички и геоекономски оквир, европска историја, култура и заједничке европске вредности. Зарад остварења овог циља потребно је ангажовање свих спољнополитичких капацитета, као и наставак реформи унутрашњих механизма (економских, правосудних и безбедносних). Поводом придруживања ЕУ постоји широки, растући друштвени консензус. Чланство Републике Србије у Европској унији, као стратешки циљ, је потврђено резолуцијом Народне скупштине. Истовремено, Европска унија Србију сврстава у категорију потенцијалних кандидата за чланство. Ипак, полазећи од бројних проблема који прате институционални реинжењеринг Европске уније, као и неусвајање Уговора из Лисабона, којим је отворена могућност даљњег проширења Уније јасно је да постоји извесни застој у процесу проширења ове *sui generis* творевине. Стога Република Србија у току придруживања Европској унији и дефинисања властитих спољнополитичких приоритета мора узимати у обзир и наведене чињенице.

Потпун процес интеграције у Европску унију подразумева испуњавање услова политичке и економске природе (стабилизација прилика у земљи, успостављање и јачање правне државе и владавине права, изградња тржишних институција, одржавање валутне стабилности, смањење јавног дуга, привредни раст) због чега је потребно додатно и континуирано јачање административних капацитета земље неопходних за обављање овако обимног посла, без преседана у историји Србије. Целовит приступ европским интеграцијама захтева ангажовање бројних чиниоца на путу трансформације друштва, чији је циљ стварање политички стабилне, економски и друштвено развијене земље. У том смислу, процес европских интеграција се схвата као пут и средство за остварење наведеног циља.

Са више од половине укупне размене ЕУ је главни трговински партнер Републике Србије. Србија је потписала и Споразум о стабилизацији и придруживању са чланицама Европске уније априла 2008. године и тиме начинила први институционални корак ка кандидатури и пуноправном чланству у ЕУ. Испуњене услова из Мапе пута за либерализацију визног режима те стављање Србије на белу Шенген листу очекује се почетком 2010, а као потенцијални кандидат, Србија има право да користи средства ИПА фондова. То представља повољну околност за додатно јачање иначе константно релативно високог нивоа подршке јавности чланству Србије у ЕУ.

За Србију је посебно важна билатерална сарадња са државама чланицама ЕУ, при чему је потребно проширити и продубити сарадњу са за њу значајним земљама Уније. Због тога је корисно покренути дијалог о успостављању односа дугорочног партнерства са најзначајнијим државама ЕУ, заинтересованим за овај вид сарадње. То се пре свега односи на највеће и најутицајније чланице ЕУ са којима Србија остварује највећи обим размене и интензивне политичке контакте. Неминовно је стварање правног и пословног амбијента који гарантује сигурност инвестиција и који привлачи инвеститоре.

Потенцијал за сарадњу са земљама које су Унији приступили у последњој деценији је недовољно искориштен без обзира што неке од њих већ данас спадају у важније економске partnere Србије. Земље Централне и Источне Европе, нове чланице ЕУ, прошавши кроз сличан транзициони период, пружају Србији подршку у процесу европских интеграција. Искуства ових земаља, поготово суседних потребно је шире користити у процесу европских интеграција Србије, поготово из оквира Вишеградске групе.

Потребно је промовисати и повезивање ангажованих делова српског друштва са сопственим панданима из земаља ЕУ, укључивање политичких организација из Србије у међународне политичке асоцијације, као и стварање односа са идеолошки блиским групацијама унутар политичког система ЕУ. Паралелно, неопходно је јачање присуства Србије у свим формама политичког деловања у средишту ЕУ као и континуирани и садржајни контакти са бриселском администрацијом.

б) Република Србија и регион Југоисточне Европе

Добросуседски односи су један од приоритета спољне политике Републике Србије и основа на којој се граде односи, билатерално и у бројним формама регионалне сарадње. Све што доприноси регионалној стабилности, демократизацији, развоју и сарадњи требало би да буде у складу са интересима Републике Србије. Због тога је циљ спољне политике Србије у односима са суседима и регионалној сарадњи, као природној и неодвојивој допуни билатералних односа, промоција и унапређење мира, безбедности, стабилности и благостања, на бази усвајања и реализације демократских вредности које се налазе у самим темељима мирне, модерне и просперитетне Европе.

Квалитет међудржавних односа у региону значајно је побољшан у претходној деценији успостављањем демократских поредака у региону и кроз заједничко опредељење за европске интеграције. По први пут у историји све државе у окружењу деле исте циљеве и приоритете. Постигнути напредак је, ипак, уздрман одлуком већине суседних држава да признају једнострано проглашену независност Аутономне Покрајине Косово и Метохија. Ова чињеница у значајној мери оптерећује односе у региону, али суштински не утиче на дуготрајан тренд кретања држава региона, поготово држава са простора бивше Југославије, у правцу европских и евроатлантских интеграција.

Република Србија је заинтересована за решавање свих отворених питања између држава региона на темељу међународног права, принципа неповредивости међународно признатих граница, поштовања људских и мањинских права, солидарности и унапређивања добросуседске сарадње. Са суседима нема малих тема, што шири и обухватнији дијалог то већа стабилност у односима и снажнији амортизери за решавање отворених питања и могућих кризних ситуација. То истовремено смањује још увек присутан ефекат преливања утицаја са унутрашњег на спољни план, пре свега у односима са новим суседима.

У центру већине регионалних проблема налазе се питања међуетничких односа, мањинских права, нестабилних демократских институција и криминализације друштва. Такође и још увек отворено питање ратних злочина и несталих лица што ће на дужи рок оптерећивати односе у региону, пре свега међу појединим државама насталим на простору бивше Југославије.

Република Србија сматра да је трајна стабилизација региона могућа само кроз отворени дијалог самих држава региона и свеобухватну регионалну иницијативу да се постојећи механизми за политичку, економску и културну сарадњу у региону искористе за решавање преосталих отворених питања. Јер, поједине теме како из прошлости, тако и оне везане за европску перспективу региона имају истовремено билатералну и регионалну димензију, које се не могу одвојити па захтевају синхронизован и синергијски приступ и активности.

Пажњу и подршку заслужује иницијатива да се на посебном регионалном скупу ревитализује Солунски процес придруживања држава Западног Балкана

ЕУ, те да такав формат окупљања буде дугорочно присутан у регионалној сарадњи.

Република Србија ће у том циљу интензивирати своју дипломатску активност у региону, разгранати своју конзуларну мрежу у региону и наставити да активно суделује у раду регионалних форума за сарадњу. Споразум ЦЕФТА 2006. је веома добра основа за унапређење економских односа у региону, а исто важи за Енергетску заједницу и будућу Транспортну заједницу Југоисточне Европе.

Историјске и културне везе, а нарочито изузетна сродност језика региона представљају основ за стварање јединственог културног, образовног и медијског простора. Иницијативе на овом плану захтевају истакнуто место у регионалној политици Србије.

Република Србија најдубље осуђује све ратне злочине, а нарочито геноцид и етничко чишћење, чије се последице у региону не могу узети као основ за изградњу заједничке будућности. Политика Србије инсистира на добровољном повратку и пуној реинтеграцији свих избеглих и интерно расељених лица у земљама регије, као и на решавању судбине свих несталих лица.

Србија сарађује са Међународним кривичним судом за бившу Југославију и залаже се за развој правичног, ефикасног и сталног међународног кривичног правосуђа, као и за учвршћивање правосудних капацитета у региону за преузимање престалих непроцесуираних случајева ратних злочина. Начин и брзина са којом ће се решити преостали нерешени случајеви у сарадњи Србије са Међународним кривичним судом за бившу Југославију ће значајно утицати на темпо и обим учешћа у процесу европских интеграција, као и на аутентичност њених спољнополитичких аспирација.

Процес стабилизације и придруживања Европској унији и заједничка жеља свих држава региона да суделују у изградњи јединствене, напредне и стабилне Европе у XXI веку остају важан оквир и покретач регионалне сарадње. Такође, политика Европске уније, Сједињених Америчких Држава и Руске Федерације према Западном Балкану и Југоисточној Европи остаје дуготрајно важна детерминанта регионалних политичких односа. Нарочито је релевантна политика Европске уније према региону Западног Балкана која је дугорочно најзаинтересованија за стабилизацију региона.

Република Србија је опредељена за мирно и ненасилно решавање свих постојећих међудржавних проблема и оних који ће тек настати у будућности, како у њеном суседству, тако и свуда у свету, иако се, нажалост, у савременим међународним односима војна сила још увек користи као један од важних видова спољне политике. Србија је заинтересована за активно коришћење могућности војне сарадње у оквиру мировних мисија ЕУ и за даље учешће у програму Партнерство за мир.

Србија и регионална сарадња. — Један од најзначајнијих политичких услова у процесу придруживања ЕУ јесте појачана сарадња свих држава у региону по моделу који је карактеристичан за Унију. Пролиферација регионалних

структура током протеклих десетак година није аутоматски доводила до побољшања билатералних односа, поготово кад је реч о неким осетљивим питањима, а и унапређена економска и трговинска сарадња, саобраћај, сарадња полиција није аутоматски унапређивала политичке односе.

Нова фаза регионалне сарадње у правцу јачања регионалног власништва подразумева активнију улогу и већу одговорност самог региона, а окосницу чине функционално повезани Процес сарадње у Југоисточној Европи и Регионални савет за сарадњу.

Успешна и одговорна регионална политика је велики изазов. За Србију она садржи комбинацију односа са старим и новим суседима, али и спој европске будућности и проблема наслеђених из прошлости. Република Србија ће више радити на плану окупљања суседа око заједничких интереса и промовисању јачања регионалних механизма сарадње. Србији су потребна хоризонтална партнерства у региону и непосредном окружењу, али и шире, на бази обострано добитних решења и перспективе. Такође и активности на побољшању њеног имиџа у региону.

Изградња заједничких интереса суседних земаља може помоћи у изградњи поверења и превазилажењу тензија створених у прошлодеценијским конфликтима. То је важно не само као средство и доказ стабилизације региона и његовог капацитета и спремности за ширу интеграцију, већ је и циљ за Републику Србију, био регион интегрисан у ЕУ или ван њега. Регионална економска сарадња је за Србију кључни елемент да би одржала и побољшала резултате постигнуте после 2000. године, јер у спољнотрговинској робној размени она суфицит бележи једино са државама региона.

Србија и суседи. — Односе Србије са суседима карактерише чињеница постојања две „категорије“ држава — *стари и нови суседи*. То политику према суседима чини веома сложеном и вишеслојном. Односе са старим суседима (Мађарска, Румунија, Бугарска) карактеришу стабилни односи и континуиран политички дијалог. Ове државе су чланице ЕУ и НАТО што у значајној мери утиче на њихово позиционирање према Србији. У групи старих суседа је и Албанија, одскора чланица НАТО, са којом се питање Косова и Метохије поставља као непремостива препрека у односима.

Односе са новим суседима (Црна Гора, Босна и Херцеговина, Хрватска и Македонија) обележава са једне стране низ отворених питања која проистичу из периода рата и распада заједничке државе, а са друге заједничка европска перспектива и наглашени интерес да се билатерално, као и у различитим формама регионалне сарадње решавају проблеми. Међусобна подршка европским аспирацијама је додатни квалитет у односима држава региона Западног Балкана. Изазов у развоју односа представља чињеница да изузев Црне Горе, са Македонијом, Хрватском и Босном и Херцеговином Србија по први пут поставља темеље дипломатских односа.

Укупно, са суседима Србија има више заједничких него супротстављених интереса. Ширење и јачање уговорне основе односа са новим суседима, на

европским стандардима, доприноси стабилности и транспарентности односа и смањује простор за неспоразуме.

Са старим суседима Србија се залаже за ширење сарадње, поготово на плану европских интеграција и јачања безбедности, као и повећања економске размене, боље инфраструктурне повезаности у саобраћају и енергетици. Постојање мањинских заједница је предност и подстицај за јачање сарадње.

Са друге стране, са новим суседима дијалог је још увек оптерећен проблемима везаним за дефинисање граничне линије, решавање питања сукцесије, ратног наслеђа, укључујући питање избеглица и транзиционе правде, борбе против организованог криминала и других савремених безбедносних ризика. Проблеми избеглица и интерно расељених лица налажу сталне напоре на изналажењу трајних решења, билатерално, регионално на бази Сарајевске декларације и мултилатерално у систему Уједињених нација и других организација.

Република Србија у потпуности подржава спровођење Дејтонском мировног споразума и у том смислу ће и убудуће играти конструктивну улогу. С тим у вези Србија ће подржати сваки компромис до кога дођу представници конститутивних народа – Бошњака, Срба и Хрвата.

Компатибилност привреда, заједничког искуство у подели рада, близина тржишта и друге предности, пре свега разгранати лични и породични контакти чине економску сарадњу једноставном и атрактивном. Јачање прекограничних инвестиција у оквиру региона је додатни фактор стабилизације, како економске, тако и у другим областима. Хоризонтално партнерство, равноправни односи и обострана корист су пут до јачања билатералних односа са свим суседима.

Важан инструмент регионалне сарадње са суседима је прекогранична сарадња која за циљ има успостављање и развој партнерстава и контаката као и јачање привредног, културног и социјалног, односно свеукупног потенцијала региона. Посебна димензија овог вида сарадње Србије се односи на мањинске заједнице, које у највећем броју живе у пограничним општинама, са матичним државама. Овај вид сарадње је од изузетног значаја за процес помирења, стабилизације и изградње односа Србије са новим суседима, посебно са Босном и Херцеговином и Хрватском.

в) АП Косово и Метохија у спољној политици Републике Србије

Очување суверености, независности и територијалне целовитости и националног, културног, верског и историјског идентитета грађана Републике Србије трајни су национални интереси. Једнострано проглашена независност Косова и Метохије, супротна Повељи Уједињених нација и Завршном акту из Хелсинкија, Резолуцији 1244 Савета безбедности Уједињених нација, Војно-

техничком споразуму и Уставу Републике Србије, представља велику претњу безбедности Србије.

Делујући у складу са Повељом Уједињених нација и основним нормама међународног права, Република Србија ће наставити да штити свој суверенитет и територијални интегритет користећи сва расположива мирна, дипломатска и правна средства. У складу са таквим приступом, Србија је поднела захтев за оцену легалности једнострано прокламоване независности Косова пред Међународним судом правде, након чијег саветодавног мишљења ће бити утврђене и друге активности а са циљем очувања целовитости земље.

Заштита и обнова српске културне и верске баштине је изузетно важно питање опстанка српског народа на простору Косова и Метохије. Њихова заштита, кроз међународне механизме и институције, али и подршку партнера у међународној заједници, је значајан елеменат спољнополитичког наступа Републике Србије.

г) Срби у региону и дијаспори

Залагање за очување идентитета и развој српских заједница у суседним државама је легитимни политички циљ Србије. Овај процес заснован на транспарентним и демократским основама и на темељу највиших демократских стандарда савремене Европе може само да допринесе јачању билатералних односа и напретку укупног стања у региону Западног Балкана и Југоисточне Европе. Положај српске заједнице у суседним државама Србија најбоље се штити сопственим демократским и економским развојем и интензивирањем билатералних, међудржавних односа.

У свим суседним државама, осим Бугарске, Срби живе у различитим уставно-правним положајима – од конститутивног народа у Босни и Херцеговини, преко традиционалних мањина у Мађарској и Румунији, до новостворених мањина у Хрватској и Македонији и до мањина са нерегулисаним статусом у Црној Гори и Албанији.

Ради тога се Република Србија залаже за уговорно међудржавно регулисање положаја мањинских заједница у региону, поготово са новим суседима где је распад бивше заједничке државе и стварање нових држава довео до потпуно нове уставноправне ситуације за припаднике српског народа. Интерес за права Срба и њихову заштиту Србија сматра за легитиман стандард, а не спори право суседних држава да се реципрочно интересују за положај и права њихових мањинских заједница на њеној територији. Такође, за положај српске заједнице у суседним државама је посебно важна димензија подршка у њиховом економском јачању, укључујући и прекограничне инвестиције и друге савремене форме економске сарадње, али и културног и медијског наступа.

У условима када регион стреми интеграцији у ЕУ заштита људских права, а у том оквиру и права националних мањина су својврсни тест како за Србију, тако

и за друге државе у региону. Србија је једна од држава са великом и у свету широко присутном дијаспором. У савременом свету српска дијаспора има вишеструку позитивну улогу за матичну државу, од економске, културне до подршке у спољнополитичком наступу и промоцији Србије. Истовремено, обавеза је Србије да подржи дијаспору у очувању језичког, културног и верског идентитета, те успостављања најширих веза са матицом.

д) Република Србија и НАТО

Република Србија је пуноправни члан програма Партнерство за мир НАТО. Програм има за циљ унапређење реформе, изградњу међусобног поверења и увећање способности партнерских држава за очување мира и безбедности на добровољној, флексибилној и транспарентној основи. У оквиру овог програма партнерске државе се опредељују за активности на нивоу и брзином коју свака самостално одређује у складу са сопственим приоритетима. Србија није искористила све могућности које јој се пружају из до сада постигнутих и потписаних договора са НАТО и *de facto* Партнерство за мир је умногоме остало неискоришћено.

Иако је резолуцијом Народне скупштине проглашена војна неутралност Републике Србије у односу на постојеће војне савезе, нема разлога да се до евентуалног расписивања референдума на којем би се донела коначна одлука по том питању, не користе све могућности овог програма, што доприноси јачању безбедности Србије, али и читавог региона. НАТО представља једни војно-политички савез у региону и фактичко окружење Србије. На тој основи потребно је динамички сагледавати трендове у глобалним политичким односима и поготово између највећих сила и у складу са тим прилагођавати спољну и безбедносну политику Србије. Наравно, том приликом треба сагледати и бројне безбедносне претње, ризике и изазове, како би се у будућности донела најадекватнија одлука у вези са евентуалним чланством у НАТО.

ђ) Република Србија и велике силе

Узимајући у обзир да су *Сједињене Америчке Државе* водећа сила у светској политици, витални је интерес Републике Србије да постоје што бољи односи са овом државом. Иако је питање америчке подршке једнострано проглашеној независности Косова и Метохије тема око које нема сагласности између Србије и САД, више од 125 година дипломатских односа између две земље, два ратна савезништва, као и позитиван тренд сарадње на свим пољима, отварају перспективу за даље прагматично унапређење међусобних односа.

Имајући у виду подршку *Руске Федерације* Републици Србији приликом решавања коначног статуса Косова и Метохије, традиционално добре односе

двеју држава, али и интензивну економску сарадњу, одржавање и унапређење оваквих односа биће циљ спољне политике земље и у наредном периоду.

Полазећи од све важније улоге *Народне Републике Кине* у савременим међународним односима, и увиђајући њен економски успон, јачање економских, политичких и културних односа Републике Србије и ове земље, треба да буде један од приоритета спољнополитичких активности, и то најпре ради валоризовања неискоришћених потенцијала за унапређење билатералне сарадње.

е) Развој билатералних односа Републике Србије и учешће у међународним организацијама

Република Србија треба да тежи успостављању што квалитетнијих односа са водећим земљама Европске уније. То се најпре односи на Савезну Републику Немачку, Републику Француску, Велику Британију, Италију и Шпанију. Веома је важно, истовремено и успостављање што блискијих односа са земљама „нове Европе“, чија су досадашња искуства у европским интеграцијама важна за нашу земљу. То се пре свега односи на државе централне и источне Европе. Полазећи од традиционално добрих односа са скандинавско-балтичким државама, веома је важно успоставити веома блиске билатералне односе са њима.

У оквиру билатералних односа битно је ставити акценат на развијање односа са Јапаном, Индијом, Канадом, Бразилом и Аустралијом. Полазећи од чињенице да је некадашња Социјалистичка Федеративна Република Југославија била једна од оснивача Покрета несврстаних, важно је наставити како мултилатералну сарадњу са овом организацијом у целини, тако и билатералне односе са водећим чланицама ове асоцијације – Индонезија, Египат, Јужноафричка Република и Малезија.

Република Србија је чланица великог броја међународних организација – Уједињене нације и њене специјализоване агенције, Савет Европе, ОЕБС, итд. – и у њиховом раду ће имати конструктивну и проактивну улогу, не губећи из вида своје националне интересе.

ж) Међународна економска сарадња Републике Србије

Јачање међународне економске сарадње, као основа раста економске активности, један је од циљева стратегије спољне политике Републике Србије. Привлачењем страних директних улагања Србија би могла да превазиђе неке од макро економских проблема, као што је релативно висока стопа незапослености и оствари раст бруто домаћег производа.

Најактивнију међународну робну размену Србија остварује са земљама Европске уније, земљама региона, као и са Руском федерацијом и НР Кином. Прехрамбени, прерађени и разни готови производи, имају највеће учешће у

извозу Републике Србије. Овом стратегијом је предвиђено даље јачање спољно трговинских веза, при чему је повећање квалитета извозних производа један од предуслова повећања конкурентности српских производа на светском тржишту. Један од главних циљева Републике Србије је чланство у Светској трговинској организацији, као и приступање Уговору о Енергетској повељи. Република Србија ће уједно тежити и успостављању конструктивних односа са Међународним монетарним фондом, Светском банком, Европском банком за обнову и развој и другим финансијским институцијама. Ово је посебно значајно за тражење адекватног одговора за превазилажење светске економске и финансијске кризе, али и стабилности финансијског и инвестиционог привредног амбијента.

Актери и институције у креирању и реализацији спољне политике Републике Србије

У спољним пословима Републике Србије и убудуће ће бити од изузетне важности вођење институционално усаглашене и верификоване спољне политике и дипломатије као основног средства њене реализације. На спољне послове у савременом свету утиче све шири круг фактора и актера што са једне стране појачава опсег и обим послова, док са друге може да ограничи спољну политику државе. Због тога је кључно питање спољнополитичког наступа Србије везано за ограничене ресурсе који су јој на располагању (а који почивају на економској снази, степену развоја демократије, развоју науке и образовања и укупној представи о Србији у свету) и циљеве које у складу са успостављеним приоритетима тежи да оствари.

У складу са важећим Уставом и законима, спољну политику Републике Србије утврђује Влада а спроводи је Министарство спољних послова које координира учешће у спољним пословима осталих министарстава, пре свега Министарства за економију и регионални развој, Министарства за Косово и Метохију и Министарства за дијаспору. У том контексту веома је важна координација њихових активности заснована на принципу сарадње али и снажење улоге дипломатско-конзуларне мреже ради остварења постављених спољнополитичких циљева. У циљу успешног спровођења спољне политике, пожељна је институционално усаглашена сарадња Владе и њених ресорних министарстава, председника Републике и Народне скупштине Републике Србије.

Дипломатско-конзуларну мрежу је нужно рационално поставити и то најпре у складу са приоритетима, уз флексибилност у наступу, али и чињеницу да је дипломатско ангажовање и присуство у суштини дугорочан процес и да представља један од основних средстава спољне политике. Приоритетно је активно присуство у суседним државама, региону, државама чланицама ЕУ, као и у главним центрима светске политике, укључујући кључне светске, мултилатералне организације и форуме. У спољнополитичком наступу Србије би било корисно проценити могућност заједничког дипломатско-конзуларног

представљања у појединим удаљењим државама, поготово на конзуларним пословима са циљем рационализације мреже, али и јачања регионалне сарадње.

Поред наведених актера надлежних за спровођење и реализацију спољне политике у спољнополитичке активности се све више формално, али и спонтано укључују и бројни недржавни актери – привредни субјекти, истакнути појединци, медији, представници цивилног друштва и верских заједница, чији би утицај требало институционализовати и усагласити са државним у мери у којој је то могуће. Значајну улогу требало би да преузму и политичке партије у оквиру свог чланства у међународним асоцијацијама. Поред њих, и органи аутономних покрајина, јединица локалне самоуправе, али и научноистраживачке, културне и невладине организације, као и организације које окупују српску заједницу у суседним државама и дијаспори, и са друге стране организације мањинских етничких заједница у Србији требало би да кроз сталну комуникацију допринесу процесу спровођења спољне политике.

Процес европских интеграција није једнозначан, ексклузивно државни посао. Напротив, његова динамика и исход подједнако зависе од најширег ангажовања и умрежавања што ширег круга актера. Тако формулисана спољна политика има веће шансе и шири простор за успешну реализацију, јер елемент спољне политике јесте и што шири консенсус у друштву о њеним приоритетима и активностима на њиховој реализацији.

Актуелни трендови у свету су обележени јачањем функције и значаја јавне дипломатије, што је посебно значајно када се ради о малим државама. Неопходно је развити канале комуникације традиционалним глобалним и националним медијима, али и искористити могућности нових технологија и начина комуникације. Такође, Србија би требало да на адекватан институционални начин учествује у глобалним хуманитарним и развојим активностима и тиме учини корак у правцу креирања слике о Србији као одговорном учеснику међународних односа.

Закључне оцене

Дефинисана спољнополитичка стратегија Републике Србије је пројектована за период до приступања Европској унији. Након приступања Републике Србије Европској унији, нова спољна политика биће ефективно усклађивана са политикама држава чланица. Пожељно је да се и у овој фази европских интеграција у што већој мери приступа усклађивању спољнополитичких приоритета и тражењу простора за учешће у активности ЕУ у оквиру ЗСБП.

Прокламовани спољнополитички циљеви Републике Србије у потпуности одражавају потребу за новим позиционирањем Републике Србије на међународној сцени, а у складу са њеним реалним потребама и вредностима које штити.

Нити једно отворено питање у спољним пословима Србије не може бити решено кроз конфронтацију и наметања решења, већ само путем дијалога, и сарадње на равноправним основама. Зато би циљ у односима са светом требало да буде решавање постојећих а не стварање нових проблема.

Повратак Србије на међународну сцену као самосталног актера у суштински промењеним глобалним, европским и регионалним условима налаже вођење балансиране и садржајне, транспарентно формулисане и на уговорима засноване спољне политике.

Ради имплементације Стратегије спољне политике Републике Србије неопходно је осигурати интерресорну, хоризонталну координацију унутар Владе Србије, али и усаглашавања активности других највиших носилаца власти.

Истовремено, савремена, проактивна спољна политика, оријентисана на будућност, налаже ширење актера у њеном формулисању и реализацији. Само спољна политика која се води уз активно учешће што ширег круга учесника, од државних до недржавних, уз ангажовање стручне јавности и цивилног друштва, на бази консенсуса и класичне дипломатије, али и савремених форми јавне дипломатије, може бити успешна.

Србија може бити модел и пожељан партнер зависно од брзине сопвених реформи и успешности привредног и друштвеног развоја, али и темпа решавања бремена ратног наслеђа. Тек ће то отворити простор за коришћење погодности и предности њеног геополитичког и геоекономског положаја као државе на Југоистоку Европе где се сусрећу балкански, централноевропски и подунавски регион.